

Braco Erceg, Mišel Pavlica

SAMOZAPOŠLJAVANJE MLADIH OD NEZAPOSLENOSTI DO PREDUZETNIŠTVA

PRAVA ŠANSA

Class / Klasa	BIZNIS		
Flight & Date / Let i datum	Gate / Kapija	Seat / Sjedište	
U JEDNOM PRAVCU	3	VIP	
BOARDING TIME			
From / Od	To / Destinacija		
NEZAPOSLENOST	PREDUZETNIŠTVO		
Name / Ime	Airline use / Aerolinija		
	PRAVA ŠANSA		
BOARDING PASS / KONTROLNI PROLAZ			

Name / Ime

Seat & Class / Sjedište i klasa

VIP BIZNIS

To / Destinacija

PREDUZETNIŠTVO

Remarks / Napomena

PRAVA ŠANSA
PRAVA ZA MLADE,
PRAVA ZA VLADE

karta u jednom pravcu /
one way ticket

SAMOZAPOŠLJAVANJE MLADIH

OD NEZAPOSLENOSTI DO PREDUZETNIŠTVA

2009

Sadržaj

Uvod – nekoliko riječi o projektu „PRaVA ŠANSA“.....	3
Problem koji se projektom rješava.....	5
Tok implementacije projekta.....	7
Prva faza: Analiza stanja podrške (samo)zapošljavanju mladih.....	10
Druga faza: Javna politika za podršku samozapošljavanju mladih.....	14
Treća faza: Instrument podrške samozapošljavanju mladih.....	18
Fond za mlade preduzetnike sa ukomponovanom podrškom za osposobljavanje.....	20
Glavni principi funkcionisanja fonda	22
Od nezaposlenosti do preduzetništva – koraci u procesu.....	24
Poređenje postojećih rješenja i predloženog instrumenta podrške samozapošljavanju mladih.....	27
Mogućnosti kombinovanja postojećih instrumenata sa podrškom Fonda.....	32
Zaključak – naučene lekcije i naredni koraci.....	34

Uvod – nekoliko riječi o projektu „PRAVA ŠANSA“

Ova publikacija predstavlja završni proizvod projekta „PRAVA ŠANSA – prva za mlade, prava za vlade“. Polazeći od problema nedostajuće systemske podrške mladim ljudima u domenu samozapošljavanja i preduzetništva, projekat je fokusiran na rješavanje ovog pitanja kroz pripremu i promovisanje efektivne javne politike i mehanizama podrške samozapošljavanju mladih u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini.

Projekat su implementirale Razvojna agencija Eda i Fondacija „Mladi preduzetnici u BiH“, uz podršku Centara Civilnih Inicijativa, u periodu između aprila 2008. i marta 2009. godine. Rješenja su kreirana u saradnji sa nadležnim institucijama u Republici Srpskoj i predstavnicima mladih i njihovih organizacija okupljenih u okviru partnerske – koalicione grupe u sastavu:

- Milenko Krajišnik, savjetnik, Ministarstvo finansija RS,
- Rajko Kličković, pomoćnik ministra, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite,
- Dario Sandić, pomoćnik ministra, Ministarstvo porodice, omladine i sporta,
- Srđan Mazalica, narodni poslanik, Narodna skupština RS,
- Nikola Baštinac, narodni poslanik, Narodna skupština RS,
- Perica Rajčević, narodni poslanik, Narodna skupština RS,
- Jelena Savanović, Omladinski savjet RS.

U skladu sa dobrim praksama za pripremu javnih politika, implementacija projekta „PRAVA ŠANSA“ uključila je tri glavne faze:

1. **analizu stanja podrške samozapošljavanju mladih** u BiH i zemljama u okruženju predstavljenu u okviru studije „Samozapošljavanje mladih – između deklarativne i stvarne podrške“,
2. **analizu i vrednovanje opcija javne politike** za podršku samozapošljavanju mladih kroz publikaciju „Samozapošljavanje mladih – u potrazi za pravom javnom politikom“ i
3. **formulisanje javne politike kroz konkretan instrument podrške samozapošljavanju mladih**, koji je predstavljen u okviru ove publikacije.

Svaka od projektnih faza bila je praćena odgovarajućim medijskim i javnim nastupima, u skladu sa prethodno pripremljenim planom promocije i planom javnog zagovaranja, u cilju informisanja javnosti o problemu samozapošljavanja mladih. Ipak, okosnicu zagovaračke komponente činilo je uključivanje predstavnika nadležnih institucija u svaku fazu projekta, od njegovog početka do samog kraja, u cilju zajedničke razrade, prihvatanja i obezbjeđenja implementacije predloženih rješenja na institucionalnom nivou.

U prvom dijelu dokumenta koji je pred Vama, predstavljen je problem samozapošljavanja mladih, čije je rješavanje u fokusu projekta. Potom je opisan proces implementacije projekta i njegovi najvažniji rezultati po pojedinim fazama, od organizovanja implementacije projekta, preko pripreme analiza i usaglašavanja rješenja, do predstavljanja i zagovaranja njihove primjene. U završnom dijelu publikacije predstavljena je javna politika za podršku samozapošljavanju mladih u formi konkretnog instrumenta podrške – namjenskog kreditnog fonda za mlade preduzetnike sa ukomponovanom podrškom za njihovo osposobljavanje za preduzetništvo.

Problem koji se projektom rješava

Uključivanje mladih ljudi u društveni, politički i ekonomski život u BiH je minimalno i s pravom se može reći da se oni nalaze na marginama društva. Dobar dio ove populacije želi da svoju budućnost gradi u inostranstvu, što je jedan od najozbiljnijih izazova ove zemlje.

Samozapošljavanje predstavlja ekonomsku i životnu opciju za dio mladih ljudi koji imaju preduzetničke sklonosti. Njime se automatski utiče i na rješavanje velikog broja ostalih pitanja sa kojima su mladi suočeni, kao što su stanovanje, zasnivanje porodice, socijalna uključenost, zadovoljenje obrazovnih, kulturnih i rekreativnih potreba i mnogi drugi. Pored toga, samozapošljavanje doprinosi i jačanju sektora MSP, povećanju opšte zaposlenosti i jačanju domaće privrede.

Međutim, pri pokretanju vlastitog posla, pored opštih poteškoća karakterističnih za ukupan poslovni i preduzetnički ambijent u BiH, mladi su suočeni i sa nizom dodatnih problema koji uključuju otežan pristup izvorima finansiranja i nedovoljnu pripremljenost za ozbiljno bavljenje preduzetništvom. Zato ne čudi što samozapošljavanje, kao opciju za rješavanje svojih ekonomskih i životnih pitanja, mladi ljudi u ovoj zemlji koriste vrlo rijetko. Posljedično je i trenutni učinak samozapošljavanja i njegov doprinos ekonomskom razvoju gotovo zanemarljiv.

Iako je problematika mladih dobro poznata, teško se može reći da su vlasti na adekvatan način pristupile rješavanju njihovih problema. Radi se ponajviše o nedostatku i/ili o nedovoljnoj djelotvornosti javnih politika i mehanizama podrške mladima. Odsustvo efektivne javne podrške i niski efekti samozapošljavanja mladih ustvari odražavaju dublji problem međusobnog nepovjerenja između vlasti i mladih, koji se očituje kroz neodgovarajuću raspodjelu rizika u vezi sa samozapošljavanjem. I dok vlasti ne pokazuju spremnost da preuzmu ni minimalan, a kamoli veći dio garancija za visok rizik koji fenomen samozapošljavanja mladih sa sobom nosi, mladi se ponašaju racionalno ne opredjeljujući se za preduzetničku karijeru.

Kvalitetna rješenja zahtjevaju sistemski pristup u donošenju adekvatnih politika i mehanizama podrške samozapošljavanju mladih, čime bi se stvorio dobar osnov za koordiniranu i

efikasnu intervenciju u ovoj oblasti. Rješavanje problema podrazumijeva definisanje i realizaciju takve javne politike i instrumenata podrške koji će značajno poboljšati izgled i efekte samozapošljavanja mladih, uz razumne troškove opravdane očekivanim rezultatima.

Projekat „PRaVA ŠANSA“ nastoji da dâ svoj doprinos upravo u ovom domenu.

Tok implementacije projekta

U metodološkom smislu, implementacija projekta „PRaVA ŠANSA“ uključila je kombinaciju dva pristupa:

- učešće predstavnika relevantnih institucija u okviru partnerske – koalicione grupe u traženju rješenja za problem samozapošljavanja mladih i obezbjeđenju njegovog prihvatanja i implementacije i
- provođenje odgovarajućih promotivnih i zagovaračkih aktivnosti, kako bi se šira javnost, ali i relevantne institucije, upoznale o projektu i njegovim rezultatima.

U pripremi i predstavljanju svakog od tri ključna rezultata projekta (analiza stanja, javna politika, instrument podrške samozapošljavanju mladih) koristila se kombinacija i jednog i drugog pristupa. Ipak, u skladu sa dobrim praksama u pripremi javnih politika, težište projekta je bilo najviše na prvom pristupu, tj. na obezbjeđenju stalne i aktivne participacije predstavnika institucija koje u svojoj nadležnosti imaju dodira sa problematikom samozapošljavanja mladih. Njihova uloga nije bila samo ograničena na obezbjeđenje informacija i traženje ekspertskih i tehničkih rješenja za opisani problem, već su na ovaj način stvarane i neophodne pretpostavke da pripremljena rješenja budu implementirana u okviru ili uz podršku institucija koje predstavljaju.

S druge strane, medijski i javni nastupi (konferencije za štampu, pojavljivanje u elektronskim i štampanim medijima i dr.) i neposredno informisanje ministarstava i drugih nadležnih institucija u RS i FBiH o toku implementacije i o rezultatima projekta dalo je dodatni doprinos promovisanju problematike samozapošljavanja mladih, iako je efekat ovih napora, samih za sebe, u smislu stvaranja preduslova za prihvatanje pripremljenih rješenja, ograničenog dometa.

U skladu sa prethodno predočenom kombinacijom dva korištena metodološka pristupa, u sadržajnom smislu projekat je obuhvatio dvije grupe aktivnosti. Jedna je uključila aktivnosti koje su u osnovi bile analitičke, ekspertne i tehničke prirode, a čijim se provođenjem dolazilo do potrebnih informacija i analiza, opcija i rješenja. Ovo je poslužilo kao materijal za argumentovan nastup u pripremi i provođenju druge grupe promotivnih i zagovaračkih aktivnosti.

Čitav projekat je implementiran u tri glavne faze, od kojih je svaka dovela do odgovarajućeg rezultata (analiza stanja, javna politika, instrument podrške samozapošljavanju mladih). Rezultati su potom javno predstavljani, promovisani i njihova je implementacija zagovarana. Ključne tačke u implementaciji projekta predstavljene su na slijedećem prikazu.

U nastavku slijedi hronološki pregled najvažnijih aktivnosti i rezultata projekta. Rezultati tri glavne projektne faze su podvučeni.

Najvažnije aktivnosti projekta	Period implementacije
Analiza i izbor ključnih stejkholdera projekta	<u>april 2008.</u>
Priprema plana promocije projekta i plana javnog zagovaranja	<u>april 2008.</u>
Uspostavljanje partnerske – koalicione grupe za podršku samozapošljavanju mladih	<u>maj 2008.</u>
Promocija plana javnog zagovaranja i dogovor o narednim aktivnostima	<u>maj 2008.</u>
Implementacija plana koalicionog javnog zagovaranja	<u>jun 2008 – mart 2009.</u>
Formiranje tima za analizu stanja podrške samozapošljavanju mladih i razrada rješenja	<u>maj – juni 2008.</u>

Najvažnije aktivnosti projekta	Period implementacije
Priprema okvirne metodologije za provođenje analize u zemlji i okruženju	juli 2008.
Provođenje istraživanja uz organizovanje odgovarajućih fokus grupa i usaglašavanje nalaza	juni – juli 2008.
Finalizacija dokumenta <u>analize stanja podrške samozapošljavanju mladih</u>	juli – avgust 2008.
Promocija nalaza (uz korištenje adekvatnih promotivnih materijala i medija)	septembar – oktobar 2008.
Utvrđivanje ključnih područja za poboljšanje	septembar 2008.
Selekcija i razrada najpogodnijih rješenja javne politike	oktobar 2008.
Usaglašavanje najpogodnijih rješenja	oktobar 2008.
Finalizacija <u>javne politike za podršku samozapošljavanju mladih</u>	novembar 2008.
Promocija javne politike korištenjem adekvatnih kanala komunikacije	decembar 2008.
Analiza opcija za uspostavljanje fonda za samozapošljavanje mladih	decembar 2008 – januar 2009.
Odabir i usaglašavanje najpovoljnijeg modaliteta za uspostavljanje fonda	januar 2009.
Intenzivna završna kampanja usmjerena na prihvatanje rješenja	februar – mart 2009.
Razrada sheme <u>fonda za samozapošljavanje mladih</u>	februar 2009.
Promocija odabranog modaliteta fonda i lobiranje za njegovo usvajanje i implementaciju	februar – mart 2009.

Prva faza: Analiza stanja podrške (samo)zapošljavanju mladih

Pripremni dio implementacije projekta uključio je analizu stejkholdera i pripremu plana promocije i plana javnog zagovaranja. Analizom stejkholdera su identifikovani pojedinci, organizacije i institucije koje imaju dodira sa projektom tretiranom problematikom. Procijenjen je njihov interes i mogući uticaj na projekat, radi njihovog pridobijanja da podrže implementaciju projekta, odnosno eventualnog neutralisanja njihovog negativnog uticaja. Na osnovu analize stejkholdera, pripremljen je plan promocije i plan javnog zagovaranja kroz koje je definisan ciljni auditorijum, strategija i izvor poruke, kreativna strategija, kanali komunikacije i okvir za pripremu materijala korištenih u promotivnim i zagovaračkim aktivnostima.

Potencijalnim učesnicima u implementaciji projekta, odabranim na osnovu pripremljene analize stejkholdera, prosljeđen je dopis sa najvažnijim informacijama o projektu. Potom je organizovan prvi sastanak partnerske – koalicione grupe na kojem je detaljnije predstavljen projekat i plan javnog zagovaranja i postignut dogovor o narednim aktivnostima sa akcentom na prvoj fazi projekta – provođenju istraživanja i pripremi analize podrške samozapošljavanju mladih. Ovim je i formalno uspostavljena partnerska – koaliciona grupa za podršku samozapošljavanju mladih, koja je bila efektivno uključena u implementaciju svih faza projekta.

Fotografije sa prvog sastanka Partnerske – koalicione grupe održane 23. maja 2008. godine

Nakon sastanka partnerske – koalicione grupe, uspostavljen je tim za provođenje istraživanja za pripremu analize stanja podrške samozapošljavanju mladih. Utvrđeni su fokusi analize, potrebne informacije i njihovi izvori, kao i metode istraživanja. Na osnovu informacija prikupljenih iz sekundarnih izvora i informacija obezbeđenih kroz tematske fokus grupe i razgovore sa mladim preduzetnicima (koji su već započeli vlastiti posao), studentima i predstavnicima omladinskih organizacija, pripremljen je nacrt analize stanja podrške samozapošljavanju mladih.

Nacrt analize prosljeđen je članovima partnerske – koalicione grupe radi dobijanja povratnih informacija, primjedbi, sugestija i prijedloga, a potom je organizovan sastanak na kojem su diskutovani nalazi analize radi utvrđivanja ključnih područja za poboljšanje na koja se potrebno fokusirati. Dobijene sugestije su uvrštene u konačnu verziju dokumenta pod nazivom „(Samo)zapošljavanje mladih – između deklarativne i stvarne podrške“.

Izgled naslovne strane publikacije „(Samo)zapošljavanje mladih – između deklarativne i stvarne podrške“. Raspoloživo na web adresi:

<http://www.edabl.org>

Samozapošljavanje je jedna od ekonomskih i životnih opcija za dio mladih ljudi koji imaju preduzetničke sklonosti koja se u RS i BiH koristi vrlo rijetko. U prvoj fazi projekta pripremljena je studija „Samozapošljavanje mladih – između deklarativne i stvarne podrške“ koja se pozabavila otkrivanjem stvarnih uzroka ovog problema. Analiziran je institucionalni okvir i postojeći mehanizmi podrške samozapošljavanju mladih u zemlji i okruženju, što je poslužilo kao podloga za pripremu odgovarajuće javne politike i konkretnog instrumenta podrške, u narednim fazama projekta.

Studija je pokazala da je trenutni učinak samozapošljavanja u rješavanju ekonomskih i životnih pitanja mladih, a time i njegov doprinos ekonomskom razvoju zemlje, gotovo zanemarljiv. Najvažniji uzrok ovakvom stanju leži u odsustvu javne politike i odgovarajućih mehanizama podrške, odnosno njihovoj nedovoljnoj djelotvornosti, dok ostali važniji aspekti problema uključuju:

- kruta fiskalna rješenja u pogledu politike poreza i doprinosa na plate, prilagođena motivaciji starije populacije,
- nedovoljnu aktivnost omladinskih organizacija u kreiranju i zagovaranju odgovarajućih rješenja,
- neusklađenost postojećeg obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada i
- nedovoljnu informisanost javnosti o postojećoj podršci.

Odsustvo efektivne javne podrške i posljedično niski efekti na samozapošljavanje mladih u stvari odražavaju dublji problem međusobnog nepovjerenja mladih i vlasti. Vlast ne pokazuje spremnost da preuzme ni minimalan, a kamoli veći dio garancija za visok rizik koji fenomen samozapošljavanja i preduzetništva mladih sa sobom nosi, a u takvoj situaciji i mladi se ponašaju racionalno i izbjegavaju preuzimanje rizika izbora preduzetničke karijere.

Preduzetništvo i (samo)zapošljavanje zahtjevaju preduslove koji se mogu ostvariti jedino uspostavljanjem novih obrazaca vrijednosti i povjerenja između građana (omladine) i institucija vlasti. Najveći broj preduzetničkih aktivnosti se realizuje upravo u zemljama u kojima postoji najveći društveni kapital, adekvatni mehanizmi socijalne zaštite za nezaposlene i institucionalna podrška za otpočinjanje posla, što nažalost nije slučaj u RS i BiH.

Glavni pravci podrške (samo)zapošljavanju mladih trebaju uključiti razvoj vještina za pronalaženje posla, bolje informisanje o mogućnostima zapošljavanja i preduzetništvu i obezbjeđenje povoljnijih i dostupnijih izvora finansiranja. Rješavanje problema podrazumijeva definisanje i realizaciju takve javne politike i mehanizama podrške koji će značajno poboljšati izgleda i efekte samozapošljavanja mladih, uz razumne troškove opravdane očekivanim efektima.

Zajedno sa odgovarajućim popratnim dopisom, odštampana publikacija je prosljeđena nadležnim ministarstvima u RS (Ministarstvu za porodicu, omladinu i sport, Ministarstvu finansija, Ministarstvu rada i boračko-invalidske zaštite, Ministarstvu prosvjete i kulture) i u FBiH (Ministarstvu finansija, Ministarstvu rada i socijalne politike, Ministarstvu obrazovanja i nauke, Ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta), Investiciono-razvojnoj banci RS, Zavodu za zapošljavanje RS (u šest gradova u RS), kao i predstavnicima Omladinske informativne agencije BiH, Omladinskog savjeta RS i većem broju omladinskih organizacija čije područje djelovanja obuhvata zapošljavanje mladih.

Projekat i nalazi studije „(Samo)zapošljavanje mladih – između deklarativne i stvarne podrške“ su promovisani na 11. susretima mladih RS na Jahorini, koje je organizovao Omladinski savjet RS. Takođe, nalazi studije su predstavljeni na konferenciji za štampu koja je održana u Međunarodnom press centru u Banjoj Luci u mjesecu oktobru 2008. godine, a predstavnicima medija (novinskim agencijama, urednicima televizijskih i radio stanica, novina, časopisa i internet portala) su, uz pripremljeno saopštenje za medije, distribuirane elektronske i štampane verzije studije. Kao rezultat medijskog predstavljanja, uslijedilo je gostovanje autora studije u emisiji „Buka“ na Alternativnoj televiziji Banjaluka, gdje je zajedno sa predstavnicima Narodne skupštine RS i Omladinskog savjeta RS, vođena diskusija o problematici samozapošljavanja mladih.

Pripremom i predstavljanjem analize stanja podrške samozapošljavanju mladih, kojom su fokusirana područja na koja treba usmjeriti javne politike, ujedno je okončana prva faza projekta.

Druga faza: Javna politika za podršku samozapošljavanju mladih

Na osnovu nalaza analize stanja, pristupilo se identifikovanju i vrednovanju najpogodnijih opcija javne politike za podršku samozapošljavanju mladih, a za ove aktivnosti je bio zadužen projektni tim implementatora. Na trećem radnom sastanku sa članovima partnerske – koalicione grupe postignuta je saglasnost u vezi sa najpogodnijom opcijom javne politike koju je potrebno imati u vidu pri razradi instrumenta podrške za samozapošljavanje mladih. Raspoložive opcije javne politike i metodologija njihovog vrednovanja su predstavljene u publikaciji pod nazivom „Samozapošljavanje mladih – u potrazi za pravom javnom politikom“.

14

Izgled naslovne strane publikacije „Samozapošljavanje mladih – u potrazi za pravom javnom politikom“. Raspoloživo na web adresi:

<http://www.edabl.org>

U drugoj fazi projekta, kroz dokument „Samozapošljavanje mladih – u potrazi za pravom javnom politikom“, analizirane su i vrednovane opcije javne politike i dat je pregled praksi i instrumenata podrške samozapošljavanju mladih u zemlji i okruženju. Kao moguće opcije javne politike razmatrane su status quo opcija, opcija djelotvornije finansijske podrške i opcija usklađene finansijske i nefinansijske podrške.

Nalazi studije su pokazali da jedino opcija usklađene finansijske i nefinansijske podrške može da dà željene efekte u pogledu samozapošljavanja, a da njena ekonomičnost izražena kroz relativni trošak primjene i raspoloživost potrebne institucionalne infrastrukture ostane na prihvatljivom nivou. U skladu s tim, preporučeno je uspostavljanje posebnog namjenskog fonda za mlade sa podrškom za osposobljavanje u formi preduzetničke obuke i savjetovanja, u okviru već postojećih institucionalnih struktura.

U preferiranoj opciji, obuka mladih ljudi koji žele da započnu vlastiti biznis treba da ima naglašeno praktični karakter, uz simulisanje poslovnih ideja i pripremu odgovarajućeg poslovnog plana kao rezultata obuke, što treba da doprinese povećanju kapaciteta mladih za samozapošljavanje. Prilikom odluke o finansiranju, akcent treba da bude pomjeren sa insistiranja na standardnim bankarskim instrumentima obezbjeđenja naplate, koji su mladim ljudima najčešće neprihvatljivi, na rezultat pokazan u toku obuke, odnosno kvalitet kandidata, poslovne ideje i pripremljenog poslovnog plana. Pomoć u vidu stručne savjetodavne podrške i mentorstva ne treba da izostane ni po odobravanju finansiranja i započinjanju poslovanja i ona treba dodatno doprinijeti smanjenju rizika i rezultovati većim brojem uspješnih mladih preduzetnika.

Iako je opcija usklađene finansijske i nefinansijske podrške u vidu fonda sa ukomponovanom podrškom za osposobljavanje mladih preduzetnika skuplja od preostale dvije razmatrane opcije javne politike, njena očekivana efektivnost može da višestruko prevaziđe investiciju. Primjenom ovakvog instrumenta direktno se utiče na smanjenje rizika u vezi sa otpočinjanjem poslovnih aktivnosti kod mladih. Vlasti preuzimaju najveći dio rizika, a mladima se omogućuje da dobiju sredstva po cijeni značajno nižoj od tržišne. Time se povećava i povjerenje između vlasti i mladih i zainteresovanost mladih ljudi za

preduzetništvo i samozapošljavanje. Očekivani rezultat je veći broj uspješnih preduzeća koja vode mladi preduzetnici sa pozitivnim efektima na privredu RS i BiH.

Nalazi prethodnih studija poslužili su u trećoj završnoj fazi projekta kao osnov za formulisanje javne politike za podršku samozapošljavanju mladih. Preferirana opcija usklađene finansijske i nefinansijske podrške razrađena je u konkretan instrument podrške – namjenski kreditni fond za mlade preduzetnike sa odgovarajućim mehanizmom njihovog osposobljavanja za preduzetništvo.

Publikacija „Samozapošljavanje mladih – u potrazi za pravom javnom politikom“ i dopis sa informacijom o preporučenoj opciji javne politike, prosljeđeni su na iste adrese kao i prethodno pripremljena studija – analiza stanja podrške samozapošljavanju mladih. Nastavljene su promotivne i zagovaračke aktivnosti da bi se donosioci odluka detaljnije upoznali sa preferiranom opcijom javne politike i da bi se stvorile pretpostavke za njeno prihvatanje i implementaciju. Studija je predstavljena u emisiji „Na naš način“ na BH radiju 1, što je bila dobra prilika da se šira javnost upozna sa nalazima studije i najpogodnijom opcijom javne politike za podršku samozapošljavanju mladih. U okviru predstavljanja studije, u mjesecu decembru 2008. godine održana je i konferencija za štampu u Međunarodnom pres centru u Banjaluci, a novinarima i urednicima novinskih agencija, novina, časopisa, televizijskih i radio emisija, te internet portala, prosljeđena su saopštenja za medije i sama publikacija u štampanom i elektronskom obliku. Ovim je okončana i druga faza projekta.

Predstavljanje studije „(Samo)zapošljavanje mladih – u potrazi za pravom javnom politikom“ Banja Luka, 26 .decembra 2008. godine

U svom odgovoru na dostavljenu studiju i poziv na sprovođenje sličnih aktivnosti i u FBiH, Ministar federalnog Ministarstva rada i socijalne politike je podržao predložena rješenja i zahvalio se „na ideji i dobroj namjeri da se i na ovakav način podstaknu Vlasti u BiH da na što bolji i efikasniji način osiguraju mjere u pogledu gorućeg problema zapošljavanja mladih u BiH.“

<small>Босна и Херцеговина FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE</small>	<small>Босна и Херцеговина ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ</small>
 <i>Број: 03-34/12-1/09 Сарајево, 29.01.2009. године</i>	
 AGENCIJA ZA RAZVOJ PREDUZEĆA EDA, BANJA LUKA n/r Zdarvko Miović, direktor	
 <i>Poštovani,</i>	
<i>Nakon razmatranja dokumenta „Samozapošljavanje mladih – u potrazi za pravom javnom politikom“, ovo ministarstvo se zahvaljuje vašoj Agenciji na ideji i dobroj namjeri da se i na ovakav način podstaknu Vlasti u BiH da na što bolji i efikasniji način osiguraju mjere u pogledu rješavanja gorućeg problema zapošljavanja mladih u BiH.</i>	
<i>U nadi da ćete uz čvršću suradnju sa svim relevantnim institucijama u BiH, uključujući i Vladu BiH na određeni način ostvariti naše zajedničke ciljeve za dobrobit svih, podržavamo predložena rješenja.</i>	
<i>S poštovanjem,</i>	
	
<hr/> <small>SARAJEVO, Vilsonovo šetalište br.10 Tel/fax.: +387 33 – 65 06 85, centrala 66 17 82, 52 38 14, 61 91 71 E-mail: fmsa@fbihvlada.gov.ba</small>	

Dopis dr Perice Jelečevića,
Ministra federalnog
Ministarstva rada i socijalne
politike, dostavljen 29. janu-
ara 2009. godine

Treća faza: Instrument podrške samozapošljavanju mladih

U okviru treće faze projekta, pristupilo se pripremi odgovarajućeg fonda za samozapošljavanje mladih, u skladu sa nalazima prethodno pripremljenih studija. Ovaj posao se odvijao u nekoliko iteracija, uz podršku eksternih konsultanata, pravnika i eksperta za uspostavljanje fonda, i u saradnji sa institucionalnim partnerima, čiji je doprinos posebno važan za prihvatanje i primjenjivost predloženog rješenja.

Koncept fonda je postavljen kroz konsultacije sa članovima partnerske – koalicione grupe i sa direktorom Republičke agencije za MSP, kao institucije koja, prema predloženom rješenju, treba da upravlja Fondom. Na sastanku partnerske – koalicione grupe usaglašen je najpovoljniji modalitet fonda za mlade preduzetnike sa ukomponovanom podrškom za osposobljavanje i postavljena je njegova osnovna organizaciona i funkcionalna shema.

18

U sklopu završnih aktivnosti na projektu usmjerenih na usvajanje i implementaciju rješenja, pripremljeni instrument podrške samozapošljavanju mladih promovisan je putem medija i uz korištenje promotivnih materijala. Na internet stranici implementatora postavljen je odgovarajući forum, namjenjen za razmjenu mišljenja, iskustava i informacija u vezi sa problematikom samozapošljavanja mladih.

U samom finišu projekta planirano je organizovanje završne konferencije radi upoznavanja ključnih stejkholdera i donosilaca odluka sa problemom i njegovim rješenjem i radi stvaranja pretpostavki za njegovo prihvatanje i uspješnu implementaciju. U dijelu informativne kampanje usmjerene prema vlastima u BiH, resorna ministarstva iz oba entiteta su također upoznata sa konceptom fonda.

U nastavku ove publikacije je predstavljeno rješenje za podršku samozapošljavanju mladih u RS, putem Fonda za mlade preduzetnike sa ukomponovanom podrškom za osposobljavanje. Ono treba da omogući i da olakša zainteresovanim mladim ljudima sa preduzetničkim

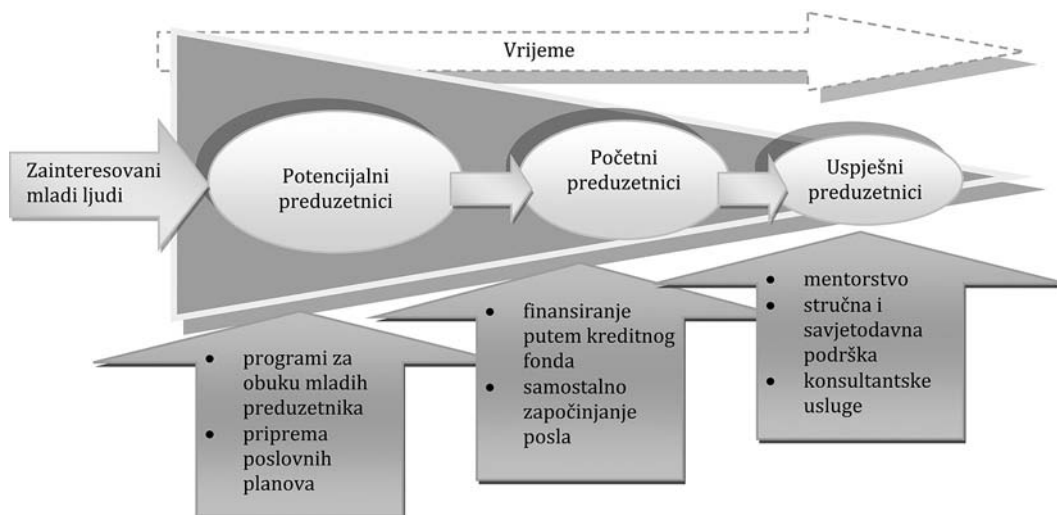
ambicijama i sklonostima iskorak iz situacije nezaposlenosti u preduzetništvo. Za razliku od do sada primjenjivanih rješenja, ono ne počiva na surovj logici kapitala, koja preferira samo one koji su već uspješni i bogati, već značajan dio rizika i tereta koje preduzetništvo sa sobom nosi skida sa leđa mladih ljudi dovodeći ih u ravnopravniji položaj sa ostalim kategorijama stanovništva. Implementacijom predloženog rješenja podrška vlasti mladima će zaista postati stvarna, a ne samo deklarativna, a mladi će moći da lakše i brže pronađu put koji vodi od nezaposlenosti do preduzetništva.

Fond za mlade preduzetnike sa ukomponovanom podrškom za osposobljavanje

Problem samozapošljavanja mladih ispoljava se kroz međusobno nepovjerenje mladih i vlasti, koje do sada nisu pokazale spremnost da preuzmu niti dio rizika koju preduzetništvo sa sobom nosi. Efektivno rješavanje ovog problema podrazumijeva definisanje i realizaciju javne politike i mehanizama podrške koji će značajno poboljšati izgleda i efekte samozapošljavanja omladine. Analiza i vrednovanje raspoloživih opcija javne politike pokazali su da jedino opcija usklađene finansijske i nefinansijske podrške može da istovremeno poboljša dostupnost povoljnih izvora finansiranja i da poveća spremnost mladih ljudi za samozapošljavanje. Zato se, kao instrument podrške samozapošljavanju mladih u RS, preporučuje uspostavljanje posebnog namjenskog fonda za mlade preduzetnike sa odgovarajućom podrškom za njihovo osposobljavanje, u formi preduzetničke obuke i savjetovanja.

20

Važni elementi za funkcionisanje fonda sa usklađenom finansijskom i nefinansijskom podrškom predstavljeni su u sljedećem prikazu.

Obavezu upravljanja fondom za mlade preduzetnike sa uključenom preduzetničkom obukom bilo bi logično uklopiti u instituciju sa kompatibilnim ciljevima i zadacima. U RS, Republička agencija za mala i srednja preduzeća (RARS) predstavlja solidan institucionalni okvir za implementaciju predloženog rješenja i nije neophodno uspostavljanje novih institucija, što može značajno da utiče na povećanje troškova i vremena potrebnog za implementaciju čitave ove operacije.

Primjenom ovakvog instrumenta podrške – fonda za mlade preduzetnike sa ukomponovanom preduzetničkom obukom može se doprinijeti povećanju zainteresovanosti omladine za samozapošljavanje i uspostavljanju većeg povjerenja između vlasti i mladih. Očekivani rezultat je veći broj uspješnih preduzeća koja vode mladi ljudi sa pozitivnim efektima na privredu RS i BiH.

U narednom tekstu, predstavljena je mogućnost praktične primjene preferirane opcije usklađene finansijske i nefinansijske podrške u RS, kroz konkretan instrument podrške za samozapošljavanje mladih – namjenski fond za mlade preduzetnike sa ukomponovanom podrškom za osposobljavanje.

Glavni principi funkcionisanja fonda

Fond za mlade preduzetnike sa ukomponovanom podrškom za osposobljavanje – preduzetničkom obukom treba da bude uspostavljen pri instituciji koja ima ciljeve kompatibilne ciljevima fonda (samozapošljavanje mladih) i koja posjeduje potrebnu infrastrukturu za operativno upravljanje fondom na području čitave RS. Misija Republičke agencije za mala i srednja preduzeća (RARS) uključuje ciljeve koji su usmjereni na razvoj preduzetništva, osnivanje novih preduzeća, zapošljavanje i doprinos privrednom rastu u RS, a ova institucija posjeduje i odgovarajuću lokalnu (opštinsku) infrastrukturu. Najprimjenjivije rješenje podrazumijevalo bi osnivanje Fonda pri RARS-u, a pored RARS-a, operativnu ulogu u ovom poslu imala bi:

- resorna ministarstva (Ministarstvo porodice, omladine i sporta, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo privrede, energetike i razvoja, Ministarstvo finansija), u domenu obezbjeđenja sredstava za finansiranje i učešća u radu kreditnog odbora Fonda,
- trening organizacija, u vezi sa obukom i pripremom poslovnih planova i poslovnim savjetovanjem,
- finansijski posrednik (banka), u vezi sa vođenjem računa fonda, ugovaranjem i isplatom sredstava i kontrolom otplate.

Sredstva za finansiranje fonda bi se obezbjeđivala iz Razvojnog programa RS, iz budžeta resornih ministarstava za odgovarajuće namjene, iz donatorskih programa i projekata (uključujući i IPA fondove EU za odgovarajuće namjene) i iz drugih izvora. Glavninu sredstava Fonda čini dio namjenjen za finansijsku (kreditnu) podršku mladim preduzetnicima, a manji dio sredstava se izdvaja za operativne troškove i za promotivnu kampanju. Putem javnih poziva, RARS vrši izbor trening organizacije i finansijskog posrednika (banke), koji ne učestvuje u finansiranju već isključivo obavlja dodjeljeni komisioni posao.

Fond je moguće osnovati na osnovu posebnog Zakona o fondu za mlade preduzetnike RS, kojim bi se dao pravni okvir i propisale osnove za njegovo funkcionisanje. Zakonom bi se ujedno mogla predvidjeti i obaveza izdvajanja dijela sredstava iz budžeta resornih ministarstava u portfolio Fonda, tako da bi, u zavisnosti od ostvarenih rezultata, sredstva fonda iz godine u godinu mogla rasti.

Od nezaposlenosti do preduzetništva – koraci u procesu

Sa aspekta korisnika, mladih ljudi sa preduzetničkim ambicijama do 35 godina starosti, čitav proces uključuje pet koraka, od izražavanja interesa i prijavljivanja za preduzetničku obuku do odobravanja finansiranja, implementacije poslovnog plana i njenog praćenja.

Korak 1: Informisanje i prijavljivanje

Zainteresovani mladi ljudi se obraćaju opštinskim kancelarijama za MSP ili opštinskim razvojnim agencijama (LRA), koje im pružaju potrebne informacije i registruju njihov interes. Po evidentiranju određenog broja potencijalnih korisnika na odgovarajućem prostoru¹, organizuje se ciklus preduzetničke obuke za mlade.

Korak 2: Obuka i priprema poslovnog plana

Obuku izvodi organizacija za obuku odabrana putem javnog poziva, u skladu sa dogovorenim planom obuke. Obuka je naglašeno praktičnog karaktera, uključuje detaljnu razradu poslovne ideje, a rezultat obuke je poslovni plan². U toku obuke, trening organizacija (pr) ocjenjuje kandidate i poslovne planove i daje mišljenje o kvalitetu svakog kandidata i primjenjivosti njegovog poslovnog plana.

Korak 3: Priprema kreditne aplikacije

Sa poslovnim planom i (pozitivnim) mišljenjem organizacije za obuku, kandidat se obraća RARS-u. RARS pomaže u pripremi kreditne aplikacije, uz obezbjeđenje odgovarajućih

¹ Ovo može da se organizuje po regijama u RS, u zavisnosti od interesa i raspoloživosti lokalnih kancelarija za podršku MSP i LRA.

² Na ovaj se način istovremeno povećavaju kapaciteti mladih ljudi za bavljenje preduzetništvom i smanjuje rizik od neuspjeha u poslovanju.

mekih³ kolaterala, što podrazumijeva potrebu angažovanja odgovarajućih kreditnih službenika. Pripremljena kreditna aplikacija se obrazlaže na sjednicama kreditnog odbora Fonda. RARS je odgovoran za kvalitet obezbjeđenih kolaterala i ukupne kreditne aplikacije.

Korak 4: Odobravanje finansiranja

Kreditni odbor Fonda je finalni filter za odobravanje finansiranja i u potpunosti snosi odgovornost za odbravanje i naplatu sredstava. Čine ga predstavnici RARS-a i institucija i organizacija koje učestvuju u finansiranju Fonda (ministarstva, donatori...)⁴. Po odobrenju finansiranja, daje se nalog za isplatu sredstava finansijskom posredniku (banci), koji je također odabran putem javnog poziva. U svoje ime i za račun Fonda finansijski posrednik potpisuje sa klijentom ugovor o kreditiranju na osnovu prethodno ugovorenog komisionog posla.

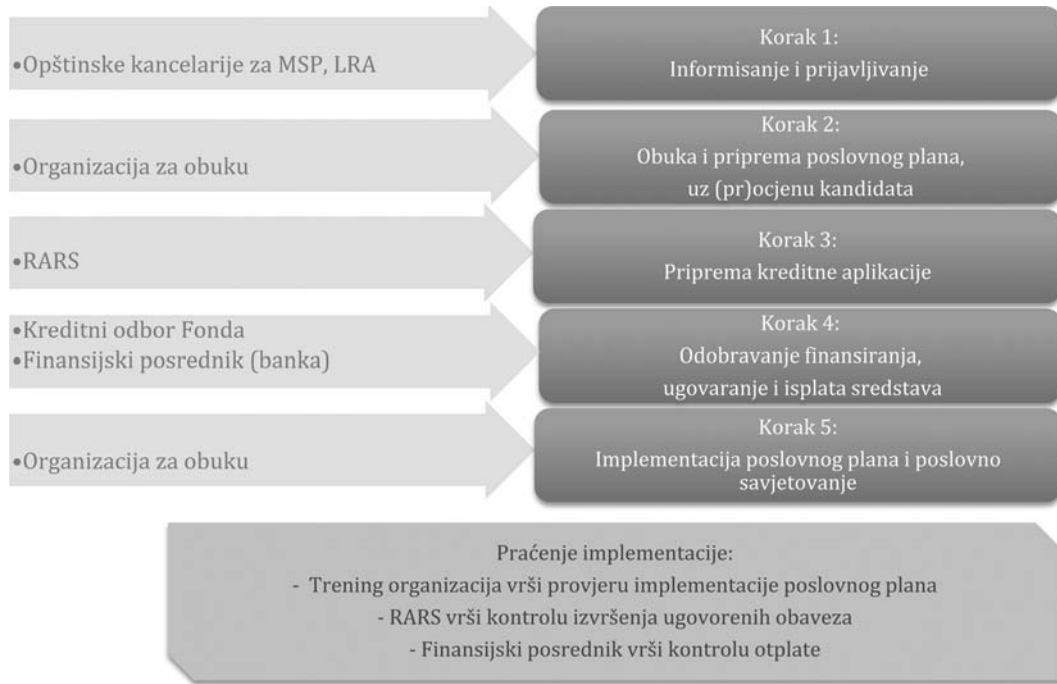
Korak 5 : Implementacija poslovnog plana i poslovno savjetovanje

Po odobrenju finansiranja, organizacija za obuku pruža korisnicima kredita mentorsku i savjetodavnu podršku u započinjanju i vođenju posla. Kontrolu izvršenja obaveza vrši RARS, a kontrolu otplate finansijski posrednik (banka) sa kojim je ugovoren komisioni posao. U slučaju neizvršenja obaveza, konfiskovana oprema koja je predmet ugovora se može dati uspješnim mladim preduzetnicima kao donacija.

³ Kolaterali mogu uključiti ručni zalog na opremu koja je predmet kredita, lične mjenice, žirante i druge instrumente koje mladi ljudi realno mogu obezbjeđiti.

⁴ Preporučljivo je da se u rad odbora uključi i nezavisni finansijski stručnjak.

Šematski prikazan proces izgleda ovako:

Ukupan rizik u pogledu odobrenja finansiranja snosi Fond, što znači da vlasti u velikoj mjeri preuzimaju odgovornost za preduzetničke aktivnosti mladih. Cijena kredita za krajnjeg korisnika može da bude značajno niža od tržišne, a kvalitet kandidata i poslovnog plana ima prioritet nad klasičnim instrumentima obezbjeđenja naplate. Samim tim, sredstva su jeftinija i dostupnija (traže se samo meki kolaterali koje mladi mogu da obezbjede), pa se povećava i interes omladine za bavljenje preduzetništvom.

Postoji i mogućnost da opštine u kojima će mladi ljudi započinjati poslovanje subvencioniraju dio kamate, pa kamatna stopa za krajnjeg korisnika može da bude na nivou od svega 0–3%.

Poređenje postojećih rješenja i predloženog instrumenta podrške samozapošljavanju mladih

U nastavku je dato tabelarno poređenje postojećeg (IRB RS) i preferiranog modela kreditiranja samozapošljavanja mladih, preko Fonda za mlade preduzetnike sa ukomponovanom preduzetničkom obukom, sa odgovarajućim prednostima i nedostacima.

Elementi	IRBRS – postojeći model kreditiranja preko banaka i MKO	IRBRS – predloženi model obuke i kreditiranja preko Fonda za mlade preduzetnike
Izvor sredstava	IRBRS	Razvojni program RS, budžeti ministarstava za odgovarajuće namjene, donatori, EU fondovi. <i>Prednost: Mogućnost kombinovanja više različitih izvora.</i>
Prijavljivanje za obuku, pružanje informacija	Nije predviđeno	Opštinska kancelarija za MSP ili LRA
Preduzetnička obuka, priprema poslovnog plana	Nije predviđena	Trening organizacija odabrana putem javnog poziva <i>Prednost: Doprinos osposobljavanju mladih, uz istovremeno smanjenje rizika od loših poslovnih poduhvata.</i> <i>Nedostatak: Potrebno je platiti usluge trening organizacije</i>

Elementi	IRBRS – postojeći model kreditiranja preko banaka i MKO	IRBRS – predloženi model obuke i kreditiranja preko Fonda za mlade preduzetnike
Podnošenje zahtjeva za kredit i priprema kreditne aplikacije	Direktno bankama i MKO	RARS <i>Nedostatak: Potrebno je angažovati odgovarajuće kreditne službenike</i>
Donošenje odluke o odobravanju kredita	Kreditni odbor banke ili MKO, uz dostavljanje dokumentacije na uvid IRBRS. <i>Nedostatak: Odobravanje kredita na dva nivoa i dvostruko kolanje dokumentacije.</i>	Kreditni odbor Fonda
Nosilac ugovora o kreditu	Banka ili MKO <i>Nedostatak: nema fleksibilnosti u uslovima kreditiranja (instrumentima obezbjeđenja i kamatnoj stopi)</i>	Finansijski posrednik (banka), odabran putem javnog poziva, u svoje ime i za račun Fonda, kao komisioni posao. (Isplaćene kredite banka vodi vanbilansno.) <i>Prednost: fleksibilnost u uslovima kreditiranja</i> <i>Nedostatak: Potreba plaćanja usluga finansijskog posrednika</i>
Nosilac rizika otplate kredita	Banka ili MKO <i>Nedostatak: nemogućnost kreditiranja specifičnih ciljnih grupa, pogotovo onih koje su visokorizične kao što su mladi</i>	Fond <i>Prednost: mogućnost odobravanja kredita pod povoljnim uslovima za određene ciljne grupe; uslovi plasmana su prilagođeni ciljnoj grupi (mladi)</i> <i>Nedostatak: Veći rizik naplate (dijelom umanjen zahvaljujući obuci, procjeni kroz obuku i poslovnom savjetovanju).</i>

Elementi	IRBRS – postojeći model kreditiranja preko banaka i MKO	IRBRS – predloženi model obuke i kreditiranja preko Fonda za mlade preduzetnike
Garancije za otplatu kredita	<p>Tipično bankarske uključujući hipoteku, žirante, mjenice i sl.</p> <p><i>Prednost: Rizik otplate kredita se umanjuje uzimanjem različitih garancija.</i></p> <p><i>Nedostatak: samo klijenti koji obezbjede tražene kolaterale mogu biti kreditirani, što u najvećem broju slučajeva isključuje mlade.</i></p>	<p>Meki kolaterali koje mladi mogu obezbjediti</p> <p><i>Prednost: fleksibilnost i dostupnost ciljnoj grupi (mladima)</i></p> <p><i>Nedostatak: garancije nisu prvoklasne i njima se potpuno ne osigurava naplata</i></p>
Kamatna stopa	<p>Kako je određeno Pravilima IRBRS, približna tržišnoj kamatnoj stopi</p> <p><i>Prednost: odgovarajuća zarada (profit) banaka i IRB RS i mogućnost pokrića loših/rizičnih plasmana ostvarenim finansijskim rezultatim</i></p> <p><i>Nedostatak: Kamata je visoka i neatraktivna za specifične ciljne grupe (mlade)</i></p>	<p>Značajno niža od tržišne, vjerovatno u rasponu 0–3%</p> <p><i>Prednost: kamata je atraktivna ciljnoj grupi</i></p> <p><i>Nedostatak: Zarade/profita nema; pokriće eventualnih gubitaka pada na teret Fonda</i></p>
Ostali uslovi kreditiranja (rokovi, iznosi, klijenti)	<p>Određuje IRBRS</p> <p><i>Prednosti/nedostaci: Slično kao kod prethodne tačke</i></p>	<p>Određuje Fond</p> <p><i>Prednosti/nedostaci: Slično kao kod prethodne tačke</i></p>
Isplate sredstava, otplate rata, kontrola otplate	<p>Preko banaka ili MKO</p>	<p>Preko finansijskog posrednika (banke)</p>

Elementi	IRBRS – postojeći model kreditiranja preko banaka i MKO	IRBRS – predloženi model obuke i kreditiranja preko Fonda za mlade preduzetnike
Kontrola namjenskog trošenja sredstava	Banka ili MKO	RARS
Pomoć u implementaciji poslovnog plana	Ne postoji	Trening organizacija <i>Prednost: Mladi preduzetnici uživaju mentorsku i savjetodavnu podršku</i>
Zakonski okvir	Postoji	Postoji
Očekivani efekti na samozapošljavanje mladih	Minimalni ili ih nema , što pokazuje i struktura do sada odobrenih kredita putem IRB RS.	Izvjeshni su pozitivni efekti na preduzetničke aktivnosti mladih , a time i na privredu RS i BiH. Ovisili bi prevashodno o visini sredstava Fonda.
Rizik naplate	Nikakav ili vrlo malen za IRB RS, jer ga u potpunosti snose banke preko kojih se plasiraju sredstva, odnosno krajnji korisnici kredita.	Veći rizik naplate potraživanja u direktnoj je vezi sa time što se ne insistira na instrumentima obezbjeđenja naplate nedostupnih mladima. Pored „mekih“ kolateralala, rizik se dodatno ograničava putem osposobljavanja i poslovnog savjetovanja i tako svodi na prihvatljivu mjeru opravdanu očekivanim efektima.

Elementi	IRBRS – postojeći model kreditiranja preko banaka i MKO	IRBRS – predloženi model obuke i kreditiranja preko Fonda za mlade preduzetnike
Ukupna ocjena	Postojeće rješenje ne pomaže bitno samozapošljavanju mladih.	Fond za mlade preduzetnike može bitno doprinijeti i osposobljavanju i podsticanju preduzetničkih aktivnosti kod mladih, i pored većih troškova i rizika.

Postojeći model kreditiranja (kreditna linija za početne poslovne aktivnosti putem IRB RS), ne doprinosi bitno ni osposobljavanju, niti samozapošljavanju mladih. IRB RS prebacuje rizik plasmana na banke i MKO, a one na krajnje korisnike kredita. Zbog insistiranja na tvrdim instrumentima obezbjeđenja i zbog relativno visoke kamatne stope, koja ne odstupa bitnije od tržišne, interes za ovu kreditnu liniju je, posljedično, ispod očekivanja. Kreditna linija za početne poslovne aktivnosti je posebno teško dostupna mladima koji, pored uobičajenog rizika karakterističnog za preduzimanje preduzetničkih aktivnosti, ne mogu da obezbjede tražene kolaterale, niti da prihvate visoku cijenu zajma.

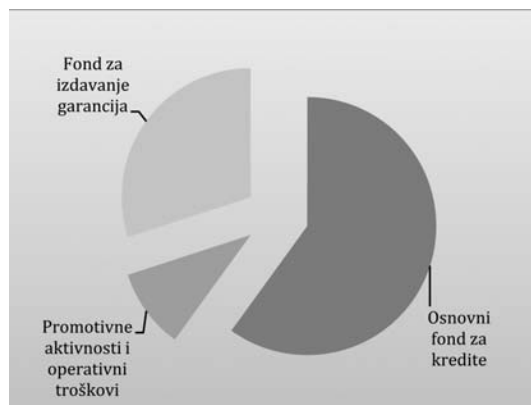
Za razliku od postojećeg modela kreditiranja, Fond za mlade preduzetnike sa ukomponovanom preduzetničkom obukom doprinosi bitno i povećanju interesa i osposobljavanju mladih ljudi za samozapošljavanje i bavljenje preduzetništvom. Na ovaj se način zainteresovanim mladim ljudima omogućuje i da se pripreme za preduzetničke aktivnosti kroz odgovarajuću praktičnu obuku i da finansiranje za svoje poslovne planove obezbjede pod značajno povoljnijim uslovima. Umjesto klasičnih instrumenata obezbjeđenja naplate, nedostupnih najvećem broju mladih ljudi, u toku obuke potrebno je pokazati odgovarajuće preduzetničke sklonosti i pripremiti kvalitetan poslovni plan kako bi finansiranje bilo odobreno.

Mogućnosti kombinovanja postojećih instrumenata sa podrškom Fonda

Prema podacima IRB RS, putem kreditne linije za početne poslovne aktivnosti do mjeseca marta 2009. godine odobreno je 7 zajmova u ukupnom iznosu od 185.000 KM, od čega samo jedan u 2009. godini. Interes preduzetnika za ovakav instrument podrške je evidentno nizak, kako zbog ograničene dostupnosti (u vezi sa instrumentima obezbjeđenja naplate), tako i zbog visoke cijene zajma (kamatne stope koja nije značajno niža od tržišne). Postoji potreba za preispitivanjem i nadogradnjom ovako postavljenog instrumenta podrške (samo) zapošljavanju, a određene mogućnosti se otvaraju kroz njegovo kombinovanje sa podrškom putem Fonda za mlade preduzetnike.

Rješenje kojim bi se omogućila bolja iskorištenost postojeće kreditne linije za početne poslovne aktivnosti bi podrazumijevalo izdvajanje jednog dijela sredstava Fonda za mlade preduzetnike u okviru pod-fonda za izdavanje kreditnih garancija, tako da bi se okvirna struktura Fonda sastojala iz:

- osnovnog fonda za izdavanje kredita za mlade preduzetnike,
- dijela sredstava namjenjenog za promotivne aktivnosti i pokrivanje operativnih troškova funkcionisanja fonda (što uključuje i troškove usluga trening organizacije i finansijskog posrednika), i
- pod-fonda za izdavanje garancija.

Podrška u vidu kreditnih garancija bi se davala licima čija je kreditna aplikacija odbijena od strane poslovnih banaka koje imaju potpisan ugovor sa IRB RS u vezi sa plasmanom kreditne linije za početne poslovne aktivnosti, jer nisu bila u mogućnosti da obezbjede tražene kolaterale. Na ovaj bi način vlasti preuzele određeni rizik garantujući za otplatu dijela zajma, što bi u određenoj mjeri doprinijelo povećanju interesa i boljem plasmanu sredstava putem postojeće kreditne linije.

Zaključak – naučene lekcije i naredni koraci

Planirani uticaj projekta „PRaVA ŠANSA“ postavljen je u projektnom zadatku na slijedeći način: *razrađen odgovarajući modalitet fonda spreman za implementaciju*. Na osnovu iskustva stečenog u implementaciji projekta, kao faktori kritični za ostvarenje planiranog uticaja i za uspjeh samog projekta, mogu se izdvojiti:

- dobra kompozicija koalicione – partnerske grupe, sastavljene od zainteresovanih i kompetentnih predstavnika zakonodavne (skupština) i izvršne (resorna ministarstva) vlasti i drugih institucija koje se bave predmetnom problematikom (omladinske organizacije, RARS),
- pretežna zastupljenost pojedinaca koji su i sami mladi u okviru partnerske – koalicione grupe, a samim tim i više osjetljivi na problem koji se rješava i zainteresovani da se preduzeti napori ostvare,
- dobra ekspertna i organizaciona podrška implementatora projekta – Ede, njenih saradnika i spoljnjih stručnjaka angažovanih u pojedinim fazama projekta,
- koncentracija na suštinu (problem koji se rješava) umjesto na formu (formalni sastanci i rasprave i neargumentovani javni nastupi, koji ne vode do rješenja),
- dovoljno vremena za sazrijevanje problema koji se tretira i rješenja koja se predlažu,
- puna otvorenost ka korištenju dobrih praksi iz okruženja (Srbija, Hrvatska...) i njihovo prilagođavanje aktuelnom kontekstu u BiH u kojem će se primjenjivati,
- stalno osiguranje pretpostavki za argumentovan nastup u javnosti i prema donosiocima odluka, kroz pripremu kvalitetnih podloga (analiza stanja, javna politika, instrument podrške samozapošljavanju mladih).

Ipak, puno ostvarenje planiranog uticaja projekta postiže se tek implementacijom predloženog rješenja. Prvi korak ka implementaciji je pokretanje zakonodavne procedure, što uključuje pripremu odgovarajućeg nacrtu zakona o fondu za mlade preduzetnike i njegovo puštanje u parlamentarnu proceduru u RS.

U okviru partnerske – koalicione grupe postignut je dogovor da se nacrt zakona pripremi u saradnji između institucije koja treba da bude nosilac implementacije predloženog rješenja

– RARS i parlamantarcem i članom partnerske – koalicione grupe, koji je bio uključen u implementaciju projekta od samom početka. Na ovaj način će se obezbijediti kvalitetna transformacija predloženog rješenja iz konceptualne u zakonodavnu formu i njegovo brzo puštanje u parlamentarnu proceduru, uz uključenost RARS-a, kao noseće institucije, u samu izradu zakona, što je dobra pretpostavka za njegovu implementaciju nakon usvajanja.

Izdavač
Agencija za razvoj preduzeća Eda, Banja Luka
eda@edabl.org
www.edabl.org

Za izdavača
Zdravko Miović

Autori
Braco Erceg
Mišel Pavlica
Lektura
Slavica Savanović
Dizajn
Nenad Savković
DTP
Ivan Jevđović

Štampa
Grafid d.o.o., Banja Luka
Za štampariju
Branislav Ivanković

ISBN

Tiraž
200

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA
ЦЕНТРИ ЦИВИЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА

Ova publikacija je objavljena uz podršku *Centara civilnih inicijativa*. Sadržaj ove publikacije u potpunosti odražava mišljenje autorskog tima *Ede*, agencije za razvoj preduzeća iz Banje Luke, te ne predstavlja zvanične stavove *Centara civilnih inicijativa*.

PRAVA ŠANSA

karta u jednom pravcu/
one way ticket

Class / Klasa

BIZNIS

Flight & Date / Let i datum

U JEDNOM PRAVCU

Gate / Kaplja

3

Seat / Sjedište

VIP

BOARDING TIME

From / Od

NEZAPOSLENOST

To / Destinacija

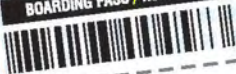
PREDUZETNIŠTVO

Name / Ime

Airline use / Aerolinija

PRAVA ŠANSA

BOARDING PASS / KONTROLNI PROLAZ

Name / Ime

Seat & Class / Sjedište i klasa

VIP BIZNIS

To / Destinacija

PREDUZETNIŠTVO

Remarks / Napomena

**PRAVA ŠANSA
PRVA ZA MLADE,
PRAVA ZA VLADE**